

یاسای سزادانی عیراقی هیج مادهیهکی یاسایی نیه بۆ ئەوانهی دینی خۆیان دهگۆرن

چیا یاسین

سەرۆکی لیژنهی بالای فەتوا له کوردستان: "هەرکەسێک دینهکی بگۆڕیت، سزای کوشتنە

مەلا ئەیوب : ئاساییه هەک ئەوه وایه له میزبیکهوه بپیتە میزبیکێ تر

بهپیتی بهندی (18) له جاپنامهی گهردوونی مافی مرۆف ههموو کهسیک ئازاده له ههلبژاردنی ههر ئاینیک، بهلام عیراق تهحهفوزی لهسهر ئهوه مادهیه کردووه لهو ریکهوتننامهیه، چونکه باس له ئازادی ئاین تهکات. کاتیک چوومه کلێسای مهسیحی کوردزمان له سلیمانی، کۆمهلیک گهنج که تهمهنیان له 12 سال ههتا 30 سال و ههردوو رهگهزیان تیاوو، سروده ئاینیهکانیان ئهوت قهشهش وتاری بۆ دهخویندنهوه وتاری ئهوه پۆژه لهسهر (ژیانی هاوبهش) بوو.

میژووی باوهڕهینانی کورد به ئاینی مهسیح له دواي راپهڕینهوه بووه کاتیک ریکخراوه مزگینیی بهخشهکان هاتوونهته کوردستان و بزووتنهوهی تهبشیریان دهستیکردووه، کۆمهلیک گهنج ئاینی خۆیان گۆریوه و باوهڕیان به ئاینی مهسیح هیناوه، ههکیم یهکهم گهنج بوو که باوهڕی به مهسیح هینا، کاکهیی بوو، له ههولێر خاوهنی کتێبخانهیهک بوو، ههکیم ئیستا له باشووری ئهفریقا له کهنیهسهیهک قهشهیه و ژنیهیناوه و لهوێ نیشهجییه، ئهوهی جیگهی سهرنجه ئهوه قهشه و باوهڕدارانه به ئاینی مهسیح ئاماریان له بهردهستدا نهبوو بۆ ژمارهی ئهوه کهسانهی باوهڕیان هیناوه. مهنسور له 1996/6/21 کوژرا، له دواي کوشتنی تا سالیکی له ههولێر و سلیمانی باوهڕداره تازهکان نهیان ئهتوانی کۆبوونهوه بکهن، کهنیهسهکانی دهۆک ئاکتيف بوون ههتا ئهوه کاتهی که باوهڕدار به مهسیح زیوهر کوژرا له ناو بازاری زاخۆ کاتیک چهکداریک ریکهی لیگرتبوو داوای لیگرتبوو کهشایهتمان بهپیتی ئهویش نهیهینا بوو، چهکدارهکه 30 فیشهکی پتوهناوو، له سلیمانیش دوو باوهڕدار بهمهسیح له بهکرهجو درابوونه بهرچهقۆ.

ئارام قهشهی کلێسای ئینجیلی ئازاده تهمهنی 34 ساله و کاکهیی بووه و خهڵکی شاری خانهقینه 18 ساله باوهڕی به ئاینی مهسیحی هیناوه، خیزانی پیکهوه ناوه و ژنهکی شیعهیه، له 2004 بووه

بەقەشە بەرپەسى يەكەم كوردبوو بوو بەقەشە نەك ھەر لە كوردستان، بەلكو لە ھەموو عىراق و جىھان، ئارام دەلەت: "ئەو كاتە ھەستەم بە جىاوازى خۆمكرد لەگەل ئىسلام كە من كاكەيى بووم لە دەرسى ئايىندا مامۇستا ئەيوت تۆ بچۆ دەرهو، لە پىناسەكەم نووسراو موسلىم، باوەرپەيتانى كورد بە مەسىح زۆر كۆنە من كىتەيىكەم لەسەر (مىژووى كلىساي كوردى لەسەردەمى ساسانىەكاندا) نووسيو،" لەسالى 1992 لە مالان كۆ دەبووینەو نامىلكە و پۆژمىرمان بلاو دەكردهو، ئەو كلىسا كورد زمانىانەى ئىستا لە شارەكانى وەك سلىمانى و ھەولێر و ھۆك ھەن پاشماوھى ئەو كۆبوونەو بەچوكانەى ئىمە بوون كە لە مالان دەكران، ئىستا گەورەبوون.

لەسالى 1999 – 2000، كەنيسەى ئنجىلى پىرۆز لە سلىمانى دامەزرا زەويەكيان وەرگرت و ھاوكارى ماديان لە دەرهو بۆ ئەھات تابىنايەكى گەورەيان كرد، لە سالى 2006 بەئامادەبوونى وەزارەتى ئەوقاف كلىساكە كرايەو.

ئارام سەبارەت بەخویندە دىينىەكانى دەلەت: "لەسالى 1997 كۆرسى بوون بەقەشەم خویند لە كوردستان و دەرهو كوردستان، لە 2000 بووم بەپىرى كلىسا لە باشوورى ئەفرىقا كۆرسەم خویندو، بەشدارى كۆنفرانسەم كوردووە لە دورگەى مالتا و مىسر و عەمان، فێردەكران چۆن ئازارى خەلك نەدەين و زۆر لەكەس نەكەين بۆ بوون بە مەسىحى".

زاگروۆ قەشەى كلىساي مەسىحى كوردزمان لە سلىمانى تەمەنى 38 سالە ژيانى ھاوسەرى پىكەپناو و ھاوسەرەكەشى باوەرپەدارە بەمەسىح، وتى: "كەسىك بووم زۆر پابەندبووم بەئايىنى ئىسلامەو نوێژ و پۆژووم دەكرد ھەموو رەمەزانىك خەتمى قورئانم دەكرد، زياتر لە 11 جار خەتمى قورئانم كوردو، زياتر لە 30 تەلەبەم پىگەياندووە كە قورئان بەبى ھەلە بخویننەو، وايزانم يەكەمىن كىتەبى زانستى تەجوید ھاتە كوردستان شتىكى سانا بوو لە دواى راپەرپىن وەرەمگىرايە سەر كوردى، لە 18 ساليدا لەخەوما مەسىح وەك پاشايەك يەكپارچە پووناكى بوو سىپى ئەدرەوشايەو لەبەر پووناكىيەكەى نەمتوانى چاو بەكەمەو بانگى كردم، من ترسام و سىچار بانگىكردم، دەستى خستە سەرشانم وتى: "مەترسە كورم تۆ پرزگارت بوو"، من لەماناى ئەم شتانە تىنەدەگەيشتم ھەر ئەمەش وايلىكردم زياتر پۆچمە ناو ئىسلامەو، ئەويش بە تەفسىرى ئەو كەسانەى كە خەو كەيان تەفسىر كردم، سەرەتا چەند كەسىك ناسى لە رىگەى رادىوۆ دەنگى مزگىنى لە دەرهو كە سندوقى پۆستى ھەبوو لەو رىگەيەو پەيوەندىم پىوەكردن لە كۆتايى سالى 1999 باوەرپەم ھىنا، ھەلىكەم بۆ رەخسا خویندنى لاھوتى بخوینم لە دورگەى مالتا بۆ ماوھى شەش مانگ، دواى تەواوكردنى بوم بەقەشە".

زاگروۆس ھىماى بەوھدا بەھۆى باوەرپەيتانمەو توشى كىشە بوو لەگەل باوك و برا و خىزانەى، وتى: "دەيانويست ژنەكەم پى تەلاقبەن، جارىك تەقەملىكرا، جارىكيش رومانەيان خستە مالمانەو، بۆ ماوھى شەش مانگ ژنەكەمىان دوورخستەو، بەلام ئەو بەھەموو شىوہيەك منى قبول بوو، منىش شكاتم لىكردن دوانيان لىگىرا".

چىمەن تەمەنى 33 سالە ژنى مالمەوہى و تا شەشەمى سەرەتايى خویندو، ئەندامى ئەنجومەنى كلىساي كوردزمانە، ئەو دەلەت: "لە سالى 2001 ھو باوەرپەم ھىناو، پىشتر پەپرەوى دىنى ئىسلام دەكرد، بەلام پاش ئەوھى كەسوكارم زانيان باوەرپەم بەمەسىح ھىناو حاشايان لىكردووم، بۆيە ھەتا مردنىش نىەتى دلەم ئەوہىە خۆم بۆ خزمەتى خوداوند تەرخان بەكم، قەشە زاگروۆ ھاوسەرەم، بەلام ھىچ زۆرىكى لىنەكردووم بۆ بوون بەمەسىحى، بەلام كارىگەرى ھەبوو لەسەرم".

عەلى تەمەنى 31 سالە و لە 2005 / 7 / 1 باوەرى بەمەسىح ھىناوہ ووتى: "خزمەتكارى مەسىح لە خورمال، ئەندامى ئەنجومەنى كلتسىاى مەسىحى كوردزمانم، ئەوہى سەرنجى منى راکيشا ئەوہبوو كە كلتسىەيەك ھەبىت بەزمانى كوردى لەگەل برادەرىكم پىكەوہ باوەرمان ھىنا، بەلام ئەو نۆ مانگ بەردەوامبوو دوایى وازبھىنا" ئەو باسى لەوہكرد كە رۆژىك سى مەلا چوونەتە لای كە باوكى ناردونى، بۆيە عەلى وتى: "كەوتىنە مناقشە ھىچيان پى نەبوو، بۆيە بئىئەنجام رۆيشتن".

ئەو دەلالت: "لە 1989 تا 1995 زۆر باوەردارىبووم، فەقى بووم، چومە ئىران بۆلای جەماعەتى مەكتەب قورئان لای ئەحمەدى مەفتيزادە دوایى ئەوانىش گواستەوہ لای ئىخوانەكان لە مەريوان، لای ئەوانىشەوہ بۆ ھەلەبجە و لەلای مەلا ئەحمەدى شافعى لە مزگەوتى گەيلانى لە ھەلەبجەى شەھىد دريژەمدا بەخویندنى فەقىيەتى، بەلام حەزم بۆ ئازادى لە رەفتار و قسەکردندا وایلىکردم كە دىنەكەم بگۆرم مەدرسەى علومى شەرىعى لە كۆمەلگەى عەنەب ئەمخویند لای مامۇستا سەھىد نەجمەدىن تەھا، دواترىش لە سالى 2001 ھوہ تا سالى 2005، كەسىكى بىدىن بووم، من كەسىكى ونبوو، بئىھوا بووم لەژيان بەتايبەتى لەرپوى ئابورىيەوہ ھەمىشە خەمىكم ھەبوو چۆن مندالەكانم تىر بكەم، وامئەزانى كە برسى بووم ئەبى ھەرخۆم خۆم تىر بكەم، نەمئەزانى خوايەك منى برسى كردووە و ھەرنەويش تىرم ئەكات" ھەروەك ئەو دەلى: "بەھۆى باوەرھىنانم بەمەسىح، لەلای باوكم و كەسوكارم حاشاملىكرا و لىياندام، كاغەزى ھەرەشەم بۆ ھات گوللەيەكى تىابوو."

شیرين 29 سال خەلكى شارۆچكەى خۆرپالە، 3 سالە باوەرى ھىناوہو قۇناغى سەرەتايى تەواوكردووە و دايكى 3 مندالە، وەك خۆى ھىماى پىندا لەگەل ھاوسەرەكەى پىكەوہ لە ھەولير باوەرپان ھىناوہ، و دەلالت: "راست و دروستى عىساى مەسىح وایلىکردم باوەر بەئىم رەنگە پىشتەر كەسىكى گوناھبار بووم، ھاوسەرەكەم نامىلكە و كىتبى ئىنجىلى ئەخویندەوہ منىش دوای ئەو ئەمخویندەوہ، كىشە و پىگىریم بۆ دروستبوو، چونكە بەلای خەلكى ئەو ناوچەيە ژنىك ئايىنى بگۆرپىت شتىكى قورسە، مالى باوكم نەياندەزانى بەلام كەزانيان، زۆرخراپ بوون، بەلام ئىستا دايكم باشە، برايەكم ئەو ھىشتا ھەر دژايەتىم ئەكات و تانەم لىدەدات".

ھاوپى تەمەنى 17 سال، خویندكارى پۆلى دووہى ناوہندىيە، ئەو وتى: "فەقى بووم، سالىك و چوار مانگە باوەرپم ھىناوہ، دوای باوەرپىش ئەشكەنجەى زۆردراوم لەمالەوہ، بەلام ئىستا براكەم دەلالت تۆ ئازادىت، بەلام باوكم نا، خۆشەويستىم ھەيە بۆى، براكەم مزگىنى پىدام وتى: "چى بەكەلكى مرقۇدپىت ئەگەر ھەموو جىھان بباتەوہ و خۆى بدۆرپىنى".

دلە تەمەنى 31 سال، فەرمانبەرە دەرچووى سەرەتايىيە، ماوى 8 مانگە باوەرى بە مەسىح ھىناوہ و شوپىكردووە و خاوەنى مندالىكە مۆردەكەى ھاوكارىيە دەكات بۆيە وتى: "رۆژىك ھاوسەرەكەم ھاتەوہ كۆمەلىك نامىلكە و كىتبى بۆ ھىنامەوہ، ژمارەى تەلەفونى لەسەربوو، پەيوەندىم پىوہكردن، ھەر لە پىگەى ئەوانەوہ باوەرپم ھىنا"، دلە دەلالت: "لەخىزائىكى ئىجگار ئىسلامى توندەرەو بووم، مەسىح خۆشەويستى و لىبورەدىي و ئازادى فىركردووم، باوەرناكەم ئەوہى كورەكەشم بكوژى تۆلەى لىبەكەمەوہ، ئىستا كەسوكارى خۆم و مۆردەكەم ئەزانن كە من باوەرپم ھىناوہ، ھاتوچۆى كەسوكارم ناكەم مالى خەزورىشم نەيانداوہ لەرپووم بۆ دىنى خۆم گۆرپوہ، لە فەرمانگە زۆر ئىھانەم دەكەن، ئەوان ھەسەسپىتتىكيان ھەيە بەرامبەر ئەو خاچە كە لەملمدايە، زۆرجار پىموتراوہ، وازبىنە لەو بىروباوەرە بەس مزگىنىبىدە نەوہك ئىسلامىيەك لەناوخۆماندا بىكوژى".

(فمن شاو فاليؤمن ومن شاو فاليكفر)، بۇ ئەم ئايانە مۇقەددەس ئازادان ھەر شىتتىك قىبۇل دەكەن، ئەم مۇقەددەس ئەم بەرنامەيە قىبۇل دەكەن دەبىتتە قەناعتى ناخى ئەوان و لەسەر ئەو دەپۇن لەژياندا، ئىسلامى پىرۇز بەرنامەيەكى خاويە ھىچ زۆرىك لە ئىسلامدا نىە، دەقى فەرمودەى قورئانە (لا اكره فى الدين)، واتە ھىچ زۆركردنىك نەبوو، ئەگەر كەسىك ئىسلامى قىبۇل كىردىت، ناتوانىت لىتى پەشىمان بىتتەو، مېژووى ئىسلام لە سولخى خودەبىبە لە يەككىك لە بەندەكاندا پىغەمبەرى ئىسلام دەفەرموئ ھەر كەسىك لە موسلمانان پاشگەزبۇو بۇمانى مەگىرئەو، بەلام ھەر كەسىك لە كافرەكان بوون بە موسلمان ئىمە بۇتان دەگىرئەو، چونكە پىغەمبەر سورە لەسەر ئەوەى كە ئەم بەرنامەيەى قىبۇلكرد پاشگەزبوونەو، بەلام كاتىك خەلكىك واز لە ئايانەكەى دەھىتتە، دووچۇر وەرگرتنى ئايان ھەيە يەككىكان ئەو تەقلىد و چاولىكەرىيە، كەسوكار و باوبايرىم موسولمان بوون ئەوئىش دەبىتتە موسولمان لەسەر پىناسى بارى شارستانى نووسراو موسولمان، بەلام ھىچ لەئايانى ئىسلام و مەغزى ئايانى ئىسلام تىنەگەشتوو موسولمان بىت يان ناموسولمان، ئىستاش ئەم ئايانە دەگىزىتتەو و دەيكات بە ئايانكى تى ئاسمانى ھەر ئاوا سەيرى دەكات، چونكە نە ئەمى بە ئايان زانىو و نە ئەوئىرىش، ئەگەر ئىستا عىساي كورپى مەرىمە بنىرئەو ئەو دەبىتتە يەككىك لە شوىنكەوتوانى پىغەمبەرى ئىسلام، پىغەمبەران ھەموويان براى، واتە ھەموويان سەراچاويەكىان ھەيە و خوداى پەروەردگار، كە ئىسلام ھات ھەموو ئايانەكانى پىش خۇى نەسخ دەكاتتەو بەدەقى قورئان (ومن ببقى لغير الاسلام دينا فلن يقبل منه وهو فى الاخره من خاسرين)، ھەموو پىغەمبەرەكان مۇدەيان دەدا كە پىغەمبەرىكى تىر يەت ناوى أحمدە (و مبشرا برسول يأتى من بعد اسمہ احمد) تەنانتە عىسى لە ئاخىر زەمانا دەبىتتە يەككىك لەئۆمەتى مەمەد. وتىشى: "لەمىللەتىكى ئاوا سەرگەردان كە ھەموو ئەو دەرگايانە كراوئەتەو خەلكىكى بى ئىش، گەنجىكى بى مۇستەقەل ھەمووى ئەگەرئ بۇ نەفەسىك لەبەر ئەو ئاسايىيە بەلایەو چۇن لە حزبىكەو دەچىت بۇ حزبىكى تىر ئاوا دىنەكەشى بگۇرئەت. ھەرەك وتى:"

كاتىك ھەوالمان بۇ ھات كە رىكخراوىكى ئەمىرىكى بە ھاوكارى سەنتەرى رايەلە لە گەرەكە ھەژارنىشەكان كۆمەلىك دىارى پىشكەش بە مندالان كىردبوو جىگەى دەشتخۇشى و ھاوكارى بوو، بەلام ئەو جىگەى نىگەرانى بوو بۇ ئىمە ئەو بوو كە تىاياندا بىنيمان زنجىرىك خاجىكى پىوہبوو لەگەل دوو سىدى كە ژيانى ھەزرتى عىساي بە شىوئىزاوى نىشاندرابوو، كە دەيانەوئىت بەچكەى موسولمان واچەواشە بكن كە عىسا كورپى خاويە و لەتىگەشتىنى قورئان دورىبەنەو، وەفدىكمان لە ئەندامانى سكرتارىيەت چوونە لای بەرپىوہبەرى پەروەردەى سلىمانى بەرپىوہبەرى پەروەردە نىگەران بوو ھەربۇيە برىاردرا ھەموو شتەكان كۆ بىرئەو و نارەزايى خۇى دەربىرى وتى: "شتەكان پىشانى ئىمە دراوئ ئەوئەى تىدا نەبوو، بەلام ديارە ئىمە چەواشە كراوئ بەدزى ئىمەو تىيانكردوو".

قەشە ئارام لەسەر ئەو مەسەلەيە رىوونكردنەوئەيەكىدا كە"رىكخراوىكى ئەمىرىكى دىارى ئامادە دەكات بۇ مندالان پىمان باشبوو ئەم دىارىانە لەرىگەى پەروەردەى سلىمانىو دابەشكەين، پىشمان وتن ئەم سىدىش ھەيە سەيرى بكن، ئەوہبوو رەزەمەندبوون و ئۆتۆمبىليان دابىنكرد بۇ گواستەوئەى دىارىيەكان، ئارام پىئوايە "رەنگە خاجىكى تىا بىت، چونكە ئەم دىارىانە لە كۆمەلگەيەكى مەسىحىيەو ھاتوو، ئەم دىارىانە لەسەد يان دووسەد دىارى ئىنجا خاجىكى تىايە يان دەفتەرىكى بچوك لەشىوئەى خاچدايە، بەلام ئىمە ئامانجمان ئەوہبوو خەندە بخەينە سەر لىوى مندالان، ئامانجمان تەبشیر نەبوو، نامانەوئىت كىشە بۇ كۆمەلگە و حكومت دروست بكن نامانەوئى مەلاكان لەخۇمان عاجز بكن، سىدىكەنىش دابەش ناكەين تا كىشەى كۆمەلەيەتى دروست نەبىت".

سەبارەت بەلایەنی یاسایی بەختیار پارێزەر لە دادگای سلیمانی دەلیت: "بەپێی یاسای سزادانی عێراقی هیچ ماددەیەکی یاسایی نیە کە سزای ئەو کەسە بدات کە لە ئیسلامەوه بووبیت بە مەسیحی، کەواتە ئەمە بە تاوان دانانریت، بەلام بەپێی یاسای باری کەسیتی نابیت هیچ موسڵمانیکی ژن شوو بکات بە کەسیکی ئەهلی کیتاب، واتە غەیری موسڵمان، ئەمە بەپێی مادە (17) لە یاسای باری کەسیتی، بەلام ئەگەر کەسیک مێردەکە ی موسڵمان بیت دینی خۆی بگۆڕی، ئەوا ژنەکە بەپێی مادە (17) لە یاسای باری کەسی بۆی هەیه داوای جیابوونەوهی بکات، بەلام پیاویکی موسڵمان بۆی هەیه ژنیکی غەیری موسڵمان بەین، هەروەها لە یاسای سزادانی عێراقیدا مادە (372) دەلیت هەموو کەسیک ئازادە لە ممارسەکردنی شعائری دینی، هیچ کەسیک بۆی نیە هەستی دینی تاییەفەیهک یان گروپیکی تر بریندار بکات". هەروەها خاتوو شەوبۆ بەرپۆهەری بەرپۆهەرایەتی مافی مرۆف رايوايه من گۆرینی دین شتیکی راست نییه، بەلام ئەو گەنجانە سەر بەستن، بۆیه وتی: "بەپێی بەندەکانی مافی مرۆف هەموو مرۆفیک سەر بەستە لە هەلبژاردنی ئەو رینگایەیی دەیهویت، بەرپای من حەقی کوشتنیان نیە، ئەو کردەوانەیی لەپال ئیسلامدا دەکرێ وای لە گەنج کردوو دینی بگۆریت، چونکە لە پال ئیسلامدا شتی ناردوا دەکریت".

تییینی : لەرۆژنامەیی ئاسۆدا بلاوکراو تەوه.